

LITERATORUL

 Apare Duminica

— Duminică, 15 Iunie 1880 —

Abonamentul: pe trei luni 4 lei, pe șase luni 8 lei. — Anunțurile: pe pagina 13 și 16 linia 30 b.
 Scrierile nefrancate se refuză. Administrația Strada Stirbey-Vodă, 9.

SUMARUL: Cântec de renaștere. — Moartea unui Fluture. — Mur-Fatlar, poezii — Câte-va pagini din jurnalul meu de călătorie de A. A. Macedonski. — Femeia cu pantofi roșii, novelă de T. M. Stoiculescu — Cugelările lui Previle asupra artei Comedianului, traduceri de Mircea Dimitriadi — Corul în tragedie de B. Florescu.

BCU Cluj / Cantal University Library Cluj

Cântec de renaștere

A muri, — este prea lesne:
 Dreptu-acesta l'avem toți,
 Însă toți, n'au drept la viață:
 Ce e greu, — e a trăi!

Secole 'napoii! — Un altul
 Are locul ca să 'ți ia
 Și deviza lui e sacră:
 „Drept la viață pentru toți!“

Care-a fost a ta, — răspunde?...
 Lumea toată-ai despărțit
 Și ai trunchiat-o 'n două taberi:
 Cei ce au și cei ce n'au!

Jos cu taberile tale:
 Toți s'avem, că toți muncim!
 Și pământu-acesta mare
 Să dea roade tuturilor!

Al. A. Macedonski.

Câte-va pagini din jurnalul meu de călătorie.

Sosisem la Neapoli de vr'o două săptămâni și cu totă dorința ce aveam să vizitez Pompeii, cât mai în grabă, fui silit să dau acea dorință, zi dupe zi, din oare-cari împrejurări.

În sfârșit, în ziua de 20 Iunie, la orele 3 după amiază, plecai la gară, și mă urcai în trenul ce face serviciul între Neapoli și Pompeii, însoțit fiind de un Italian ce luasem a'mi. servi de călăuză spre a mă conduce printre acele mărețe rămășițe ale timpului vechiu.

La orele 4 $\frac{1}{2}$ sosiram la cea din urmă stație, situată în fața Pompeii, și, scoborând din vagon, plecarăm pe jos către orașul mort de atâtea secole și din care au mai rămas încă, urme atât de grandioase. Terenul pe care călcam, era aci negru ca sgura, aci cenușiu său chiar albastru, din cauza valurilor de lavă ce s'au petrificat asupra'i.

Peste o jumătate de oră, tot urcând pe nesimțite, ajunserăm în fața unei îngrădiri întocmită din zăbrele de fer. Eram la Pompeii. Călăuză mea sună îndată un clopot ce răspundea în casa păzitorului și un soldat veni să ne deschidă poarta, ne salută cu politețe și ni se oferă să ne însoțească și să ne arate tot ce e mai de căpeteniă. Mai înainte însă de a pleca să cutrier orașul mort, intrai în Muzeul înființat la poartă, și în care, se află în adevăr, lucruri demne de a fi văzute.

Voiți trece repede și nu mi se voiți opri a descrie, uneltele cele vechi ale Romanilor, străbunii noștri, așezate în dulapuri cu geamuri, și mă voiți îndeletnici mai mult spre a vă vorbi, de o mulțime de corpuri împietrite, aflate la desgruparea orașului, prin case și strade.

Acele corpuri, sunt ca piatra de țară și seamănă cu statuetele. Cine ar crede oare că ele au existat o dată?. Cu toate aceste, ele au gustat aceleași plăceri, și au suferit aceleași dureri ca noi. De aceleași pasiuni, au fost însuflețite,— aceiași viață au trăit'o!

Pământul însă s'a cutremurat într'o zi; cerul s'a întunecat fără veste; o noapte înfiorătoare s'a întins de o dată peste minunata priveliște a întregului golf de Neapoli, și, — un munte de flacări, a izbucnit dintr'un munte de piatră!

Lava, s'a rostogolit șuerătoare și roșă, pe înfloritele coaste ale Vesuviului și înainte de a putea să fugă, o mulțime din nenorociții locuitori ai Pompeii, au fost înconjurați și distruși de aceleași valuri, în care, au perit, ei și orașul lor!

Sunt, cam la 1797 de ani de la întemplerăa aceluși catacliză înfricoșător. —

Parte din corpurile acestor locuitori, sunt expuse în Muzeul din Pompeii, iar parte au dispărut.

Unele dintre ele, s'au pulverizat îndată ce au voit să le ridice lucrătorii; altele însă, lucru ciudat, sunt mai tari ca cea mai tare piatră.

Este un trist dar miopnat spectacol de a le vedea! O femeie cu copilul seu m'a impresionat mai mult.

Amândouă corpurile erau puse alături și în aceeași pozițiune ca cea în care fuseseră aflate: Copilul, cu capul către sinul mamei, iar mama, cu mâna întinsă către copil. Asupra amândouă figurile, era întipărită, crâncena contracțiune a durerii. Trăsurile lor sunt încruntate; gura le este întredeschisă; picioarele sgârcite.

Statuia suferinții, agonia morții, n'ar putea să fiă mai bine reprezentată de nici un sculptor din lume. Phidias chiar și-ar arunca departe dalta și uneltele sale.

Ieșind din Muzeu, te afli în fața a mai multor strade înguste, pavate cu lespezi mari de piatră. Parte din lespezi aceia, sunt crăpate din cauza acțiunii focului.

Casele sunt toate cu un singur rând, la unele, nu lipsește adesea de cât coperișul, ușile și ferestrele. Chiar vopseaua dupe pereți n'a suferit mult și în unele case se întelnește ne atinsă.

Arhitectura caselor este foarte interesantă. Ele sunt patrate. Exteoriul lor este lipsit de orice ornament; cât despre interior, intri mai întâi într'un vestibul, în care se deschid mai multe odăi. Mai toate casele au câte o curte interioară patrată; pe de lături sunt odăi. Atât curțile cât și odăile sunt în de obște pardosite cu mozaic. În unele curți se arată adesea, așezat în mijloc, câte un havuz de marmoră. Une ori, se afli în curte, și statuia-bust a stăpânului casei. Odăile de culcare sunt foarte puțin încăpătoare. Când ai văzut o casă din Pompeii, le-ai văzut pe toate. Aceiași distribuțiune intrerioară, aceeași arhitectură simplă exterioară. Casa lui Arius Diomed, este singură cu două caturi, afară de pivniți care sunt adânci și foarte spațioase. Cărciumile, sau debiturile unde se vindea vin, sunt remarcabile. În fund se afli un fel de tarabă de lemn petrificat. Mai multe găuri rotunde și mari sunt scobite într'ênsa. Acolo se puneau urciorele Romanilor, strîmte jos și largi la pânțele. Dinaintea *forului*, am rămas multă vreme în contemplațiune. Inchipuiască și cine-va o imensă piață, mai mult patrată, înconjurată de un șir de colonade subțiri și elegante. În fund Vezuviul se arată într'o distanță relativ mică. El apare în toată splendoarea și maiestatea sa încoronat vecinic de o diademă de fum a cărei față variază de la un moment la altul, trecând cu repeziciune de la alb la roșu și de la roșu la albastru, la cenușiu sau la negru.

Forul este pavat cu niște mari lespezi de granit a căror stare de conservare este perfectă.

Călăuza mea, se opri dinaintea unei case din apropierea forului. Intrăram. Pardoseala odăilor este ce-va admirabil. Mozaicul care o compune este format din niște petricele atât de mici și nuanțate de atâtea diferite culori în cât vederile rămân uimite. Acele petricele, sunt împreunate cu o măiestrie rară și formează o mulțime de arabescuri, și un haos de flori, de frunze, de paseri sau de alte figuri. Chiar picturile ce împodobesc pereții sunt cu totul neatinse. Ar crede cine-va că ele au fost zugrăvite de ieri, atât de vii sunt încă fețele lor. Subiectul lor este format din divinități păgâne: Mythologia cu toate frumusețile și ororile ei.

De la acea casă, apucăram pe o stradă ce trebuie să fi fost cea mai de căpetenie, dar care, de și e una din cele mai lungi, este foarte îngustă. În puțin timp sosirăm dinaintea unui edificiu care conținea băile Romanilor. Intrând înăuntru, văzui pentru prima dată tavanurile în ființă. Se vede, că fiind boltite, au rezistat mai mult presiunii de lavă și de cenușă. Într'una din odăile destinate băilor, am admirat un colosal vas de marmură în forma unei scoici marine: În acea scoică se făceau băile reci.

Într'o mulțime de alte odăi, foarte mici, picturile obscene ce se văd pe ziduri desvăluiesc la ce erau destinate și dau tot de o dată pe față, desfrul rafinat ce trebuie să fi domnit în Pompeii, acest Versailles al Romei antic.

De acolo, vizitaiu Colyzeul, sau mai bine zis cirul. Caletorul poate vedea din înălțimea treptelor interioare ale acestui monumental edificiu, o panoramă încântătoare. 1)

Seara însă sosise deja și soarele mergea către apus.

Al. A. Macedonski.

1) Pompeii a fost descoperită, în 1775, adică după 16 secole și 76 de ani, de la îngroparea ei sub lavă. Ea a fost descoperită cu 42 de ani înainte de Herculaneum. De la 1799 încoa, s'au făcut și se fac încă cercetările cele mai amănunțite asupra Pompeii. Muzeu din Neapoli s'a îmbogățit astfel cu o mulțime de antichități interesante.

Moartea unui Fluture

P'un trandafir, un fluturel
Să aninasc-ușor
Și legănat sugea din el,
Sugea parfum ș'amor!

Ea să opri, și 'ncetinel
Răpindu 'l dintre foș,
In simul ei, — cu fluturel
Cu tot, — l'ascunse-apoi!

In locu-aceluși fluturel
Pierind pe trandafir,
Cât așidă fi vrut și eu pe el,
Ca el ca să expir!

Al. A. Macedonski

Femea cu pantofii roșii.

Vlad și Victor, doi prieteni, care nu se văzuseră de doi ani, se întâlniră într-o zi în fața Teatrului.

— Bună ziua, strigă Victor.

— A! Ce 'ntâmplare!... exclamă Vlad.

— Cum vezi, prea fericită!... Aide, dă-mi brațul și să ne preumblăm.

— De minune!

Și svânturaticii prieteni o porniră în susul podului vorbind și rîzînd într'una. Printre altele Victor manifestă dorința de a cunoaște locul, înța lui Vlad. Acesta pentru a 'i o satisface îl invită la dînsul. Se îndreptară spre strada P... Erau aproape cu zece pași de poartă, când Victor, strîngînd brațul amicului său, se opri, și dupe un moment de mirare lăsă să-i scape aceste cuvinte: „Matilda?... Nefericita!...”

Când Vlad se uită împrejur, o femeie trecuse înaintea lor. Avea ținuta foarte sărăcăcioasă: în picioare purta pantofi roșii, o roche destrăbălată și acoperea corpul; capul 'i era gol și părul despletit pe spate. Avea aerul unea din acele femei care renunță la cel mai prețios tezaur: la onoare. Cu capul plecat în jos, cu pașii precipitați și nesiguri, înainta, părînd că se

rușinează de chiar umbra sa. Vlad nu știa ce să gândească de prietenul său, care rămăsese ca trăznit la vederea acelei femei.

Dar o durere adâncă, întipărită pe fața încremenitului, vorbea de un mister. Vlad trase pe Victor dupe sine și isbuti a se apropia de poarta casei. Femeea cu pantofii roșii înainta mereu... Victor se lasă a fi târît de camaradul său; dar privirea-i întoarsă spre acea ființă, se stingea în depărtare, și când dânsa dispăru bietul tânăr scoase un adânc suspin.

Ajunși în curte, intrară în casă. Victor șezu pe un scaun, și Vlad lângă dânsul.

— Ce ai amicul meu? îi zise Vlad, luându-i mâna.

— Nimic, response el.

— Acea femeie, — cine era acea femeie?

— Acea femeie?... Oh! Îți voi spune.

Mai întâiu însă îți voi povesti o istorie, care de sigur nu te interesează: dar fiind că voești să cunoști cauza turburării mele o vei asculta.

— Să vedem, zise Vlad; ascult.

— Sunt acum doi ani, de când avui nenorocirea de a cunoaște familia Deleanu, și aceasta prin intervenirea nepotului D-nei Deleanu, George Urzescu. D-na Deleanu era văduvă, avea o singură fiică, Matilda. Muma, era o femeie cam mărunță și groasă; avea un tip aparte; vorbea mult și cu două înțelesuri; nici o dată nu tăcea când era vorba de mode. Fiica, din contra, vorbea puțin și asculta mult: pe cât era de frumoasă pe atât și de atrăgătoare; avea un spirt rafinat; voia să se dea aerul unei femei cu inimă de piatră de și în realitate era alt-fel. Nu vorbea decât de virtute, dându-se chiar dânsa ca exemplu. Adesea ori căta mijlocul de a înlătura alte convorbiri, pentru a vorbi de virtute și numai de virtute.

Matilda Deleanu, avea și o manie foarte curioasă: nu cunoscuse un singur bărbat căruia senu-i farmecă vederile prin diferitele grații ce știa să desfășoare, și, se nu-i răpească inima prin căldura ce afecta la trebuință. Ca mulți alții, avuseși și eu aceeași soartă. Incepui să prind afecțiune de dânsa. Simțiam că mi lipsește ceva când nu erăm lângă ea... nu știam dacă o iubiam... Matilda însă, mă convinse de aceasta; căci simțind turburarea ce încercam în fața ei, deduse foarte ușor că a mai prins în cursă un adorator. Își aruncă dar săgețile și eu le simții înfipte în inima mea.

— Ei bine?...

— Iubiam și iată totul! — A! Erau zile în care mă simțiam cel mai fericit, la un singur suris, ce sbura dupe o buză înșelătoare. Dar pe cât o iubiam mai mult, pe atât ea devenea mai rece, mai nepriimitoare. Simțiam că cunoaște amorul meu; dar nu eram pe deplin satisfăcut, pentru că nu

'l descoperisem eu... Treceau ore, treceau zile, și eu tot nu cutezam să-l spun un singur cuvânt, o singură mișcare prin care să-l arăt suferința.

Mă temeam chiar de umbra mea. Imi vei spune că eram prea timid... ei bine da!... Eram timid, pentru că o lubeam ast-fel cum nu iubisem pe nimeni încă.

A! câte dureri nu simțiam or de câte ori o ascultam vorbind, câte suspine nu m'î sdrobiau sufletul!

Iar ea, devenia din ce în ce mai rece, mai batjocoritoare. —

Aci Victor se opri puțin, căci amintirile îi înăbușiau glasul...

— Ai iubit-o dar mult? îl întrebă Vlad.

— Oh!... O iubeam atât de mult, încât erau zile în care m'î-aș fi smuls inima, s'o asvări în pieptul rivalului meu, ca s'o poată iubi precum o iubiam eu, ca s'o poată face mai fericită.

— Sărmanul amic! Ce inimă nobilă!...

Și care a fost recompensa iubirei tale?..

— Recompensa?... Dar poate fi recompensat un amor ca acela de care eram torturat eu?... Și care ar fi fost recompensa? Amorul ei?... Nu era destul!... Ființa ei întreagă?... Era prea puțin!...

— Atunci care?...

— Nu știu!...

În adevăr, în acest *Nu știu* se coprindea o lume întreagă, o cugetare care nu se poate exprima; căci acela care a iubit ca Victor, încât să voiască să 'și dea inima rivalului său, nu știe, nu 'și poate explica pentru ce iubește. — La acest răspuns, Vlad nu știa ce să 'l mai întrebe. Peste un moment de tăcere, Victor, mai liniștindu-se puțin urmă:

Intr'o zi, mă hotărâi se descoper Matildei iubirea mea; și cum nu aveam curagiul să-l vorbesc în față, 'l-am scris. Speram că nu voi fi desprețuit.

— Ei bine?...

— M'am înșelat!...

— Cum!

— Matilda nu numai că nu a compătimit la suferințele mele, dar m'a desprețuit, m'a batjocorit.

— Ingrata!...

— Indată, ce a primit scrisoarea mea, a citit-o cu voce tare în față mai multora din prietenii casei, și apoi rupând-o în bucăți o strivi sub picioare, rizând ca o nebună.

A doua zi, unul din prietenii mei intimi, care se aflase la Iana Deleanu imi povesti nerușinata scenă la care fusese martor. — Nu avui puterea a 'l asculta până la sfârșit... începusem să m'î perd mințile. — Îi mulțumii pentru devotamentul său și mă depărta. Erau 7 ore seara. Intrau acasă.

Zdrobit de întristare, căzuț pe un scaun, și nu mă deșteptai decât la un ușor sgomot. Bătea cineva la ușă.

Zisei: intră: Ușa se deschide și lasă să apară în fața mea o femeie cam de vre-o 19 ani.

Așa de negre 'mă erau femeile 'n momentul acela, încât fără a răspunde la salutul meu, întorsei din nou capul. Dupe câte-va minute de tăcere tănăra femeie, cu un aer foarte timid, cerându-și ertare de îndrăsneala sa, voi să se retragă. Dar eu revinându-mă în simțire, o rugai să șază.

— Mă ertați, D-nă, îi zisei eu... nu sunt bine... sunt cam bolnav... dar cu toate acestea aș voi să știu cauza ce vă aduce la mine.

În loc de a-mă răspunde, vizitatoarea mea se apropia de mine, îmi luă mâna și 'mă zise:

— Nu mă mai cunoști?...

O cătai prin suvenirile mele, dar nu o puteam recunoaște.

— Mărgărita, 'mă zise ea.

— ... A!... Tu ești Margărito? Iartă-mă!... Imagina femeii, care a umplut inima mea a gonit pe a tuturilor celor alte.

'Mi-aduc aminte... Tu erai o dată o femeie prea sinceră, pentru a nu te supăra de această mărturisire.

Un zămbet ușor se întipări pe buzele ei. — Margarita fusese unul dintre acei copii ai căror părinți egoiști nu se gândesc câtuși de puțin la viitorul lor. Lăsată în voia ei, la vârsta de 15 ani, se lasă a fi răpită din casa părintească de unul din acei seducători, cari se introduc prin senui familiilor pentru a contribui la nenorocirea și depravațiunea societății. Apoi înșelată și părăsită chiar de acela în care avusese încredere, devenise fiica destinului. Nu avea alt sprijin de cât în puterea ce rezultă din nenorocire, nu avea alt conducător decât mintea sa.

Am cunoscut-o la unul din prietini mei.

Acolo o întâlneau adese ori.

În ziua în care venise la mine voia să aflu noutăți despre prietenul meu, care plecase din Capitală și care 'mă scria adese ori.

— Așa dar imagina acelei femei te face fericit, reluă Mărgărita?

— Nu, nenorocit!

— Cum?...

Fiind că durerea mea era la culme, și pentru că simțiam nevoie să 'mă desvêlesc inima cuț-va, găsiți în Mărgărita, acea ce căutam și îi spussei total — Când fui eu, Margarita plângea!... Dar nu era mișcată de nenorocirile mele. Plângea ca și își amintise de trecutul său.

— Vezi tu amic meu, zise suspinând Margarita, sunt o femeie desprețită, căzută... recunosc... dar gândindu-mă că aceste ființe cari se numesc onorabili, acele măști ale ipocriziei cauzează mai mult rău oameni-

lor de cât noi ; văzând că omenirea este crudă în fața noastră și umilită în fața lor , gândindu-mă la zilele în care am avut nenorocirea de a pași spre drumul pe care merg astăzi, nu mă pot stăpâni..... plâng..... căci lacrimile sunt singura mea mângâiere.

Fără de voce ne aruncarăm unul în brațele altuia. Eu găsisem într'ênsa o soră, ea în mine un frate.

De atunci nu era zi în care să nu ne vedem. Vorblam ore întregi, și nici o dată nu ni se ura.— Ce se petrecea între inimile noastre, nu 'mi pot da socoteală. Iată numai ce pot zice: nu iubiam pe Mărgărita, dar uram pe Matilda.

Trecură ast-fel două luni. — Intr'o seară Mărgărita veni să 'mi spună că se mărită cu un arendaș care de și bătrân , dar avut. — Trei ore trecură ca trei minute... nu simțiam de cât bătăile inimilor noastre. Ne despărțirăm în fine pentru a ne revedea, dar ca simpli prietini. — Pozițiunea noastră ne despărția, viitorul comanda despărțirea.

În scurt timp Mărgărita fu măritată.

— Așa dar, femea perdută?.. întreba Vlad.

— Onestă și fericită.

— Dar cea onestă.... Matilda?..

— Matilda?... Ai văzut'o... pierdută și nenorocită.

— Femea cu părul despletit?

— Da!... Și cu pantofii roșii !

BCU Cluj / Central University Library M. Stoianescu.

Mur-Fatlar¹⁾

Dacă miă mi-ar fi dat,
Svânturat
Vecinic de furtună bătut,
S'am și eu o viață plină
De lumină
Și un traiu cu flori țesut.

1) Comună tătară și stația de drum de fer în Dobrogia.

Sau ca Báyron¹⁾ sã fiu,
 Méndrul fiu
 Zãmislit de nouã sorã,
 Cãruã, cea mãi blãndã soarte,
 Pãn la moarte
 Ñ sãdi în cale florã,

Zile ș'anã m'așã fi oprit,
 Neclintit
 Plin de farmecul ei rar
 Ca sã stau sã sã 'mblãnzeascã
 Sã iubeascã
 Greaca de la Mur-Fatlar !

Dar așa precum eu sunt,
 Frunzã 'n vânt,
 Joc al unei sorți obșteșci,
 Trec, și 'mi stãpãnescã privirea
 Și iubirea!...
 Trecã!... — N'ãi vreme sã iubeșci!

Al. A. Mucedonski

Cugetãrile lui Preville asupra artei Comedianului

Cu mãi puține cerințe de cât tragedia, comedia nu are nevoie sã fie declamatã, Dar ea nu prezintã mãi puține dificultãți pentru ca sã fie bine jucatã. Greșelile comedianului neputându-se masca subț infãțișarea urui debit pompos, rar scapã din vederea, satã auzul spectatorului.

Avem tot d'auna obiecte de comparațiune pentru a judeca pe actorul comic, nu avem nici unul pentru a judeca pe actorul tragic. Grașiile frumosului natural, finețea espresiunei, simțibilitatea, adevurul în acțiune, iatã cari sunt calitãțile ce trebuie sã posede actorul comic. Cele mãi multe din aceste calitãți se dobândesc prin studiul lumii. Numãi în acest tablou trebuie sã fie studiate moravurile, caracterele, nuanțele care deosibesc aceleãși pasiuni.

Ele se învãluiesc sub mãi de diferite forme; trebuie sã știi sã'ți însușești cea ce'ți convine; trebuie mãi cu seamã sã'ți'o însușești repede când personagiul pe care'lã represinți, conservãnd în tot d'auna același caracter

1) Adevãrata pronunțã a lui Byron.

al seii, ascundându-l însă dupe spiritul rolului seii. În *Școala Femeilor*, Arnolf d'ocam dată combătut prin curiozitatea de a ști cea ce interesă amorul seii, apoi prin teama de a înțelege că amorul seii este trădat, fi-nește prin a se da pradă la toate turmentele estravagantei sale pasiuni, când Agnes îi mărturisește cu nevinovăție că nu-lu poate iubi. El se rógă, amenință; pe rînd mândru, și tarător, jură d'ași resbuna, apoi de a uita tot. Cea ce el dlice, o și simte în acel moment: este însuși tabloul sufletului seii pe care îl espune înaintea ochilor Agnesel. Pentru a se esprima ca Arnolf ar trebui să simță cineva aceleași sensațiuni; și nesimțindule, trebuie să înșele pe spectator printr'ua imitațiune care se înșele chiar pe natură: iată arta comedianului. Darul d'ași înlădia sufletul la impresiuni contrarii, este încă mai necesariu în comediă de cât în tragediă. Tóte pasiunile sunt din domenul seii, tóte caracterele sunt din resortul seii. Uă bucurie nebună, transporturile unei adinci măhniri, un amor estravagant, mânia unui gelos, tonul demn, îngâmfsarea de frumusețea sea, simțimentul gingaș, pe rînd jucător, mână spartă, generos, rēutācijas, minciuos, strengar cu femeile, astfel trebuie să fie pe scenă actorul comic. Câtă lucrare! Cât studiu! Cât de adinc trebuie el să cunoască tot ce se petrece în societate! Căci cel puțin nuanțele acestor diferite caractere cată să fie copiate dupe rangul personagelor. Uu segnior mare nu e nici rēutācijas, nici minciuos, nici strengar cu femeile, nici chiar jucător ca un om născut într'o classă inferioară; superbia rangului seii trece prin tóte acțiuni aceste. În morală calcă în picioare toate bunele cuvînti: înșală pe tatăl seii, pe amanta sea, pe amicul seii cel mai bun, și defectele ca și viciurile sale sunt cu toate astea mascate, mai fără voia lui, prin acel ton ce ține de educație.

Adesea silit de a repeta aceleași idei și d'a mă servi de aceleași impresiuni, de oare ce există o analogie între toate rolurile, fie tragice, fie comice, cititorul trebuie să ia seama mai mult la înțelesul ce ideile coprind de cât la modul cum sunt expuse. În didactică, mai că e cu neputință de ași varia tonurile fără de a cădea în obscuritate; e dar mai bine de a mă repeta pentru a fi înțeles.

Prima din toate calitățile pentru comedian, este de-a avea figura rolului seii: nu e spectacol fără ilusiune. Uu tēnăr cu perul alb, și vice-versa, seamănă mai mult cu o caricatură de cât cu personagiul pe care-lu reprezintă.

Spectatorul nu recunoaște pe nebnatecul sub trāsurile pronunțate ale etățel; nu recunoaște pe Geronte de loc sub trāsurile unui tēnăr.

Imitația naturei poate în unele puncte, să suplinească aceea ce lipsește cuiva pentru a figura un personagiu; dar, în general, cum este mai lesne de ași da anț de cât de ași scoate din ei, atunci mai cu seamă e nevoe

a avea figura de tînăr, când e vorba de roluri tinere: să mai spunem că rare-oriare cine-va un aer cumpetat și serios, când n'a ajuns la acea etate în care trăsurile fisionomiei sunt pe deplin formate. Cu figura rolului său trebuie ca actorul să intrunească și spiritul de discuțiune și de analiză. Trebuie ca memoria sa să îmbrățișeze dintr'o singură privire tot ce are de zis nu numai în momentul actual, dar tot ce va zice în scena pe care o joacă, ca să-și poată regula mișcările, tonurile, înfățișarea, atât pe discursurile ce ține cât și pe cel ce va urma.

Acest spirit de analiză și de discuțiune, nu 'l-ar avea dacă s'ar mulțumi de a ști numai rolul său: trebuie să știe, cel puțin în parte, rolurile interlecutorilor cu care se află în scenă. Când posedă aceste calități esențiale, poate să debuteze cu succes, dacă 'și înalță imaginațiunea până a'și închipui că teatrul nu este de cât un salon, în care figurează și el printre personajele cari se află întrunite într'ensul. Să-și reguleze atunci tonul după gravitatea sau puțina importanță a subiectului despre care se vorbește, și 'și va împlini bine rolul.

Lumea, iată adevăratul tablou pe care comedianul trebuie să 'l aibă fără încetare sub ochi :

Là, sur la scène, en habits différents
Brillent prélats, ministres, conquérants.

Omul cu aer mare e adesea mai comedian de cât acela care nu e comedian de cât în oare-cari ore din zi. Joacă pe amoretz, pe bărbat, pe oameni onești, pe îngâmfatul, pe zadarnicul, mai bine de cât actorul ce are renumele de a-și împlini bine a-este roluri. El joacă după natură, și mai ales după tonul zilei.

Molière fu tatăl comediei celei bune; caracterele sale principale vor fi din toate timpurile, dar tablourile sale accesorii s'au schimbat d'impună cu usurile noastre. Să mă explic mai clar. Finanțarii din secolul lui Ludovic al XIV-lea, medicii din aceeași epocă, curtenii chiar, nu mai seamănă cu ai noștri. A-i reprezenta azi pe scenă cum au fost altă dată, ar fi a pune sub ochiul spectatorului ființe închipuite. Suntem în mod firesc obișnuiți a judeca prin comparațiune. Dacă, spre exemplu, actorul care reprezintă pe Turcaret n'ar preschimba oare cum înfățișarea rolului, dacă, prin finețea jocului său, nu ar ascunde ridiculul personajului care putea să fie arătat în tot adevărul său în epoca în care piesa a apărut, acest rol plăcut n'ar fi astăzi de cât o caricatură respingătoare.

Le Sage, componend pe Turcaret, s'a lăsat să fie tirat în voia desordonată a imaginațiunii sale, fiindu-i rănit sufletul de o clasă de oameni în contra cărora avea motive de a se plînge; arendașii impozitelor erau pe atunci fără

îndoială ast-fel cum îi înfațisează autorul. Dar cei de astă-dzi ne-având nici un fel de asemănare cu predecesorii lor, tocmai pentru această rațiune zic că, fără a cădea în disonanță cu rolul, ar trebui să 'i dea ore-și care lustru.

Spectatorul mergând la comedie nu caută obiectul în sine însuși, ci numai imitațiunea obiectului; și, de și se cere conformitate între original și copie, s'ar vedea cu desgust defectele a căror imagină o ofere comedianul, dacă copia ar fi tot așa de plăcută ca și originalul.

Această observațiune se raportează la toate rolurile în care comicul există atât în acțiune cât și în cuvinte.

Un om care s'ar prezenta beat pe scenă ar fi foarte rău primit, chiar dacă ar juca un rol de bețiv.

În rolurile comice, unii ne fac să petrecem prin singura imitațiune a oare-cărora ridiculi, alții prin contrastul care există între personajul și acela care îl reprezintă. Eroarea unui om înșelat, care ea pe valet drept stăpân, nu va fi în adevăr plăcută de cât dacă înfațisarea cea bună a valetului poate să facă să fie scusată această eroare; dacă, din contra, nimic nu o justifică, înșelatul va fi în ochii spectatorului numai un om care se lasă de bună voe, să intre într'ua suposiție care vătăma verisimilitatea.

Știu că nu tot-d'auna în societate se citește pe fisionomia pozițiunea stării sociale. Un om din cei mai nobili poate să aibă o figură de om-mojic, de om vicelan, de om mișel, și un valet să aibă o figură foarte distinsă. Dar repet că pe teatru, darurile exterioare ale naturei sunt trebuincioase: dacă nu fac parte din talent, cel puțin fără ele o parte a talentului rămâne ascunsă de prejudecare și înăbușită. Drept probă, 'mă aduc aminte, c'am văzut prezentându-se la Teatru Frances un tînăr, în special protegiat de Mareșalul de Richelieu. Alesese pentru debut rolul lui Achille din *Ifigenia* lui Racine. Nenorocitul tînăr care nu era fără talent, avea pe lângă o figură femească și o statură din cele mai mici; era tot d'odată așa de subțire, în cât semăna cu una din acele păpuși desbrăcate care servă de jucărie copiilor. Nu putea de sigur să aleagă un rol mai rău pentru debutul său de cât cel numit, sau pentru a mă explica mai bine, nu-i convenea nici unul în tragediă. Comedianii făcură în această privință oare cari tîngueli Mareșalului, dar fură siliți de a-l lăsa să joace o dată, foarte siguri că publicul era să 'i dea ce merita.

Susținut de o coteriă destul de puternică, și, trebuie să mărturisesc, de o dicțiune curată și de înțelegerea rolului, debutantul fu ascultat până la cel din urmă cuplet din *actul III scena VI*; dar când pronunță acest vers, în care puse tonul cuviincios;

Rândeaz grece au seul nouid qui retient ma colere, etc.

Se aridică o huiduitură generală, și niște risete cum n'am auzit în viață.

Se prelungiră atât în cât fu nevoie să se lase cortina: tragedia remase neterminată. Fișigăetura persoanei lui *Achille*, pe lângă figura impunătoare a actorului care reprezenta pe Agamemnon (Larive), produsese acest ris universal: ai fi crezut că vezi un pigmeu care sîdează pe un gigante.

Nenorocitul debutant profită de astă lecțiune, și fu o mare fericire pentru el. Dacă ar fi persistat în voință' de a fi actor, de și nu era dintre cei chemați de natură, în sutimî de roluri ar fi fost adăpat cu neajunsuri. 1)

(Va urma)

Tradusă de I. Dimitriadi.

CHORUL IN TRAGEDIE

(Urmare)

Prologul are drept obiect de a spune publicului titlul, subiectul piesei, și numele autorului ei. Aceste explicațiuni par să fi fost impuse de grosolană, de neexperiența, de distracțiunea unui public amestecat și adesea de tot strein literilor.

Rustico urbano confusus, turpis honesto.

E știut că acel public părăsea piesele lui Terențiu pentru a privi o luptă de urși. Neatențiunea, sgomotul, spiritul grosolan al amfiteatrului, nu îngăduiau să poată înțelege publicul dezvoltarea intrigii fără aceste explicațiuni preliminare.

De două ori Plaut încercă să facă în prolog un fel de prefață. În *Captivii*, singura comedie fără femei și fără intrigă de amor, poetul se feliță prin gura prologului (aci directorul trupei) de această moralitate neobicinuită. La începutul prologului *Menechmilor*, el ride prin câte-va vorbe de maniacii care nu vor de cât vorbe grecești.

De Terențiu ne rămân șase piese toate cu un prolog; *Hecyra* are chiar două. Actorul special zice totdeauna prologul, care este în vezi o prefață, în care autorul se feliță de a place publicului, sau se plînge de densus și de rivalii săi. Anunță titlul piesei, spune din ce izvor grecesc l-a estras; dar nu esplică pe larg subiectul, ca Plautiu. Terențiu se plînge în prologul *Andrienei* de a fi silit de vorbele rele ce-l aruncă adversarii, să schimbe ast-fel caracterul și destinațiunea prologului.

Să notăm în fine că autorul de mime, *Laberius*, a făcut un prolog, în care se plînge de *Cesare*, și de nenorocirea sa.

Autori modernii s'au servit une-orî de prolog, pentru diferite scopuri. Vom cita numai pe *Molière* și pe *Ponsard*.

1) Acest tînăr care era pictor și elev al lui *Lagrenée* își reluă penelul și se distinse într'o carieră pentru care era născut. Astăzi este întâiul pictor al unuia din cei mai mari suverani ai Europei.

Molière, în *Amphitryonul* său, face să vorbească în prolog, Mercuriu și Noaptea. Se știe că această comedie a fost făcută de Molière pentru a celebra adulterul regelui cu D-a de Montespan. Prologul are de scop lauda regelui.

Ponsard, puind pe scenă marca epocă a Revoluțiunii, și figura fetei care a ucis pe Marat, Charlotte Corday, invită pe Francesi la nepărtinire printr'un prolog zis de Musa Istoric.

Să adăogăm că drama contemporană admite un alt fel de prolog. Prologul contemporan este o acțiune care are de scop a ne arăta evenimente anterioare acțiunii piesei evenimente care comandă sau situațiunea în care se vor găsi personajele la începutul piesei, sau desnodământul la care va ajunge intriga.

Vom dice numai de aceste prologuri moderne că ele primesc și persoane streine acțiunii piesei, și că, pentru a fi perfecte, trebuie ca prin ele însăși să compue o mică dramă cu peripețiile sale.

Pentru a urma istoria prologului, ne-am cam depărtat de la chorul însuși. Chorul este origina teatrului antic, tatăl teatrului nostru. Se cântau hymnuri la sărbătorile lui Bacchus. Apoi se introduse obiceiul ca un actor să vie să povestească, să recite laudele și acțiunile lui Bacchus. Apoi în loc de un recitativ, se imagină a se reprezenta chiar acțiunea, adăogând încă un actor sau două, sau trei. Lumea va disputa mult pentru a ști care autor făcu prima tragedie; tragedie însemnează cântul țapului. Thespis pare a fi făcut mult pentru progresele teatrului. Phrynichus și Choerilos, ambii athenieni, sunt și ei dați ca fundatorii tragediei. Phrynichus trăia în secolul al VI-lea; era prin urmare anterior lui Thespis, care era contemporan cu Solon. Inse, de și poate exista tragedia înainte de Eschyl, un gen literar nu există de cât atunci când a fost adoptat de un geniu ca forma ideilor sale, și acest geniu fu Eschyl.

Rău și fără cale zice Boileau, după Orațiu :

Thespis fut le premier qui, barbouillé de lie,
Promena par les bourgs cette heureuse folie,
Et d'acteurs malornés chargeant un tombereau,
Amusa les passants d'un spectacle nouveau.

Toate aceste expresiuni se aplică începuturilor comediei, născută și dânsa din partea comică a sărbătoarei lui Bacchus, și fundatorului, său, Athenianul Susarion. Se pare că această comedie primitivă era uă bufonerie, și că gustul delicat al Athenianilor se desgustă în curând de dânsa. Epicharm perfecționează în Sicilia comedia care-și alege din nou locașul în Athena cu Cratinus, mai bătrân de cât Aristophane, cu Eupolis, mai tînăr de cât acest mare comic, și în fine cu nemuritorul autor al Păsărilor, al Norilor, al Yespelor, al atâtor capuri d'operă comice.

Prima oară când autorii tragico-ditirambici părăsiră subiectul acțiunilor lui Bacchus, fu în Sicyona, unde un poet îndrăsnind a cânta pe eroul național, Adraste, publicul se miră și începu a striga : „Ce are a face asta cu Bacchus?“ vorbă care trecu în proverb; dar această fericită îndrăzneală fu imitată, și Eschyl își permise chiar a pune pe scenă fapte contemporane ca triumful Grecilor asupra Perșilor. Deja

Practinas din Phliunta separase drama satyrică de tragedie. Grație geniului lui Eschyl, tragedia triumfă de opunerea ce-i făceau bătrânii: se știe că Solon se supără în contra lui Thespis, temându-se ca minciuna să nu treacă depe scenă în viața privată și publică. „Răpind corului primul loc, se pare că Eschyl vru să-l dea în schimb o maiestate care 'i era necunoscută. Nu pare să fi produs corul, când era actor principal, atât efect cât produse de când devenise actor secundar. În Eschyl nu vedem încă bine notată divisiunea scenelor prin strofele și antistrofele corului. Eschyl avu o mărire în corurile sale la care nu putură ajunge nici Sophocle, nici Euripide. Efectul corului Eumenidelor este tot atât de cunoscut cât și numele lui Eschyl; citirea chiar a acestui cor ajunge pentru a-ți inspira teroare. Nimic mai mișcător, mai adevărat de cât corul bătrânilor în tragedia Perșilor. S'a zis cu dreptate că corul care vine după scena a doua din *Cei șapte capi în contra Thebei* întrece toate odele lui Pindar; e de o poezie care nu găsește vr'o rivală de cât doară în Biblie.“ 1)

Se zice că de la tragedia Eumenidelor s'a redus corul de la 50 la 12 voci, ca să fie mai puțin impunător. „Magistrații se temură să nu se mai întempele acele nenorociri adevărate pe care le causeră o nenorocire imaginară.“

„După corurile lui Eschyl, cele mai frumoase sunt cele din *Edip rege*, și cele din *Philoctet*; autorul ambelor piese este Sophocle. Cu toate aste, acest mare poet a fost acuzat că degradase maiestatea genului, introducând în coruri armonia phrygiană, al cărui mod dulce și fraged inspira moderația. Eschyl nu admitea de cât rhytmul arilor care excita voinicia. Euripide împinse și mai departe sacrilegiul. El adoptă inovațiunile ce Timotheu introducea în musică, și se servi în compunerile sale de toate modurile, preferând acele a căror dulceață și moliciune se acorda cu caracterul poeziei sale. Încăpăținatul său prigonitor, Aristophane, 'l rise de aceasta pe scenă în comedia numită *Broaștele*: „Să punem pe Euripide să ne cânte. Să ia o lyra sau mai bine scoici; sgomotul scoicilor e singurul acompaniament ce pot suferi versurile lui.“

(va urma.)

B. Florescu.

D-nii abonații cari 'și schimbă domiciliul sunt rugați a ne înștiința. Tot odată d-nii abonații din provincie sunt poștiți a trimite costul abonamentului în timbre postale. Aceasta e ultima rugămintă ce le putem face.

Solidaritatea, Ziar al lucrătorilor Tipografi. Apare o dată pe săptămână, în capitală. Felicităm pe abiliții noștri lucrători, că au știut să rupă în fine valul tăcerii și suntem siguri ca prin noul lor organ vor arăta cât este de importantă și cât trebuie prețuită industria, și mai ales arta tipografii care este un membru puternic al civilizației. — Am dori însă mai multă stăruința la redijarea acestui ziar; mai cu deosebire în stil.

1) P. — F. Tissot (Encyclopédie moderne.)